

Religiozita a potřeba víry v ČR po roce 89

Ve vašem výzkumu jste si stanovily příliš vysoké cíle a takovýto projekt by byl jen velmi těžko proveditelný v praxi. Hlavním problémem celého projektu je, že chcete sledovat vývoj, proměnu, což jednorázovým dotazníkovým šetřením nelze. Můžete se ptát, jak lidé reflektují tuto změnu, to už je však jejich interpretace reality. Dále uvádím konkrétní komentáře:

Vymezení předmětu a cíle výzkumu

Cílem výzkumu je přispět k poznání,

- do jaké míry ovlivnil převrat v roce 1989 zájem a preference občanů ČR v otázce vyznávaných hodnot, filozofie a náboženství;
- které náboženské proudy převládají a doplňujícími otázkami vysledovat, proč zrovna tyto směry naše občany oslovují;
- co konkrétně pro naši populaci znamená víra a jak víru pojmají, zda se pojetí víry oproti předchozímu období výrazně změnilo;
- které kultovní či náboženské zájmy mají v současné době jednotlivé generace a proč tomu tak je;
- zda anomický stav po listopadové revoluci a ukončení éry socialismu s sebou přináší větší pravděpodobnost zakořenění cizorodých náboženství do naší kultury;
- zda tento stav ne/způsobuje větší sklon k ateismu či celkové skepsi (rovněž navrženo položit otázky dotazníku tak, abychom zjistili příčiny pramenící přímo od lidí).
- a konečně zda velké množství informací (knihy, časopisy, semináře, přednášky, setkání...) týkajících se problému existence, smyslu a naplnění života s sebou nese samotná demokracie, příp. v kontextu s kapitalismem.

Komentář [k1]: Pokud jste nesbiraly data již před rokem 1989, tzv. longitudinální výzkum, nemůžete sledovat míru vlivu, ale pouze současný stav.

Komentář [k2]: Pokud připustíme fakt, že česká společnost je anomická (to je téma na samostatný výzkum) míra anomie se proměňuje v čase, není to setrvalý stav, jak byste tuto otázku chtěli prakticky zkoumat?

Komentář [k3]: To je velmi těžké operacionalizovat. Každý z bodů by vydal na samostatný výzkum.

Identifikace výzkumného problému

Základním problémem je tedy vztah demokracie, socialismu, 15-letého porevolučního období a s tím souvisejících náboženských a filozofických přesvědčení našich občanů.

Komentář [k4]: Stejná výtka: nemůžete měřit proměnu v čase.

Základní výzkumnou otázkou je

Vyvolává demokracie sama o sobě pocit „náboženské anomie“, která člověka nutí k hledání alternativního chápání smyslu své existence?

Základní výzkumná otázka aplikovaná na změny v ČR po roce 1989, tedy otázka, o kterou se budeme prakticky opírat:

Do jaké míry ovlivnil zájem českého obyvatelstva o nové filozoficko-náboženské směry anomický stav vzniklý po roce 89 a do jaké byla „nová“ idealisticko-hodnotová orientace lidí zapříčiněna změnou systému, tj. přechodem od socialismu k demokracii?

Komentář [k5]: Není náhodou anomie, pokud pro to, že česká společnost je stále anomická najdete oporu v literatuře, průvodním jeve transformace české společnosti, tedy přechodu od socialismu k demokracii?

Odvozenými výzkumnými otázkami jsou následující otázky:

- Ke kterým filozoficko-náboženským směrům občané naší země inklinují?
- Které skupiny lidí mají svůj zájem v tom či onom náboženském či filozofickém směru, kteří inklinují k hledání vysvětlení existence, alternativních „cest“ způsobu života, kteří propadají skepsi či agnostickému pohledu?
- Jak se u nás za posledních 15 let změnil postoje k náboženství obecně; které náboženské proudy naši lidé podporují, kterým věří, které praktikují nebo zásadně odmítají?
- Do jaké míry jsou reálná nebezpečí přílišného vlivu islámu (jakožto - u nás dlouholeté tradici - křesťanství kontroverzního náboženství) na středoevropskou zemi jako je ČR?
- Jaké změny v oblasti religiozity nastaly oproti předešlému období?
- Jsou současné náboženské trendy vyvolány „zabydlujícím“ se demokratickým systémem?

Komentář [k6]: Jak definujete skupinu lidí: podle věku, podle míry vzdělání, statusové příslušnosti?

Komentář [k7]: Jak budete měřit změnu postojů?

Komentář [k8]: Jak víte, že vliv islámu je přílišný a nebezpečí reálná?

Kontext výzkumu

Nepočítáme-li krátký popřevratový zájem o náboženství (do značné míry vyvolaný reakcí na komunistické zákony v této oblasti), návštěvnost kostelů klesá, stejně jako počet osob hlásících se k nějaké církvi. Například hodně lidí, kteří příležitostně chodí do kostela, se při sčítání lidu k věřícím nepřihlásí. Může se jednat o znak moderní české religiozity. Formy implicitní religiozity mohou mít různé podoby „neviditelného náboženství“ - orientální čajovny, meditační techniky, různé cvičební techniky. Na pultech knihkupectví je velké množství knih s duchovní tematikou, což svědčí o zájmu obyvatel o existenciální otázky.

Dříve platilo, že míra podílení se na organizovaných náboženských aktivitách vypovídá o náboženskosti jako celku. Tato skutečnost však již neplatí.

Symbolická univerza tradičních společností mívají podobu náboženství; dominujícím symbolickým univerzem v moderní společnosti je věda. Náboženství vysvětluje povahu tohoto světa odkazem na oblast nadpřirozena. Věda se naproti tomu snaží určit povahu věcí pouze z nich samotných. Praktické výsledky, které na této cestě dosahuje, svědčí o pragmatických přednostech v poměru k náboženství. Nemůže tak být ovšem vysvětlen význam věcí. Vztažení k oblasti nadpřirozena může propůjčit smysl zvláště kritickým fázím života.

Zkoumaná populace

Základní populací pro výzkum jsou všichni obyvatelé ČR starší 15 let.

Komentář [k9]: Proč starší 15let. Ti měli v roce 1989 a jejich názorové postoje v otázkách víry se formovaly pouze v kontextu transformace?

Operacionalizace

Náboženství - souhrn přesvědčení, postojů, symbolů a praktik založených na ideji posvátného a sjednocujících příslušníky náboženské komunity.

Komentář [k10]: Operacionalizace by měla obsahovat definici všech jevů, které zmiňujete v ve výzkumných otázkách. Dále se pak hledají indikátory. Např. míra religiozity se dělí na deklaratorní a to jak lidé jednají (jak často se modlí, jak často chodí do kostela apod.) Vše lze nalézt v teorii a předchozích výzkumech.

Náboženství můžeme rozdělit:

1. podle předmětů víry na:
  - teistická - monoteismus, polyteismus
  - neteistická - Bůh není bytostí
  - panteistická - Bůh je světový řád
2. formy projevů religiozity - rituály, obřady
3. podle toho, jaký je přikládán význam daného náboženství pro život konkrétního jedince
4. a na subjektivně „nepřijatelné“ náboženství.

Ateismus - popírání božské podstaty vůbec i božského světového řádu

Agnosticismus - je popírána jen poznatelnost Boha

Strategie výzkumu a použitá technika sběru dat

3000 respondentů starších 15 let, kdy 1/3 budou tvořit obyvatelé vesnic, 1/3 obyvatelé maloměst a 1/3 obyvatelé Prahy či Brna. Poměr mužů a žen bude 1:1, ve stejných poměrech budou zastoupeny lidé všech věkových kategorií.

Komentář [k11]: Budete provádět náhodný výběr ve vámi stanovených lokalitách. Je osídlení ČR rozděleno na 1/3 vesnice, maloměsta a velká města? Je to důležité, aby se daly výsledky generalizovat.

Literatura

- Denny, F.M. 1999. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor.
- Kropáček, L., *Islámský fundamentalismus*, Vyšehrad, Praha 1996
- Lužný, D. 1999. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. Brno: Masarykova univerzita.
- Rémond, R. 2003. *Náboženství a společnost v Evropě*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Zbořil, B. 1931. *Budoucnost náboženství*. Brno: Nakladatelství Pokrokové strany.
- Tvrdý, J. 1921. *Filosofie náboženství*. Brno: Osvětové knihkupectví J. Kaise.
- Řičan, P. 2002. K čemu psychologie náboženství. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*: s. 358-368.
- Řičan, P. 2002. Ekologie a náboženství. *Psychologie dnes*: s. 10-11.
- Katrňák, T. 1998. Problém vztahu religiozity a anomie. *Sociologický časopis*: s. 87-97.
- Stepan, A. 2000. Religion, democracy, and the „twin tolerations“. *Journal of democracy*: s. 37-57.

Davie, G. 1998. The religiosity of women in the modern west. *The british journal of sociology*: s. 640 - 660.

Hanuš, J. 2002. Pokud Bůh tvořil návody, moc se do toho lidem nepletl...: rozhovor s Jiřím Hanušem o vztahu národa a náboženství v 19. století. *Revue Proglas*: měsíčník pro kulturu a politiku: s. 24 - 28.